

הקמת את שנתנו לסעודת שבת, האם מקיים מצות

הכנסת אורחים

א. מצות גמ"ח. ב. מה"ת או מדרבנן. ג. פטור של עוסק במצוה ד. שיעור המצוה. ה. מצות הכנסת אורחים. ו. מצות הכנסת אורחים. ז. מי בכלל אורח. ח. עני הגר בעירו.

א. מצות גמ"ח

איתא **בסוכה** (טס): אמר רבי אלעזר מאי דכתיב הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלקיך, עשות משפט זה הדין, ואהבת חסד זו גמילות חסדים כו', ואמר רבי אלעזר גדולה גמ"ח יותר מן הצדקה שנאמר וזרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד, ע"כ.

זב"מ (ל): **ובב"ק** (ק). תני רב יוסף (שמו"ח, ט) "והודעת להם" זה בית חייהם "את הדרך" זו גמילות חסדים "ילכו" זה ביקור חולים "בה" זו קבורה "ובאת המעשה" זה הדין "אשר יעשו" זו לפני משורת הדין, ע"כ.

בסוטה (יד). אמרו, אמר רבי חמא ברבי חנינא מאי דכתיב אחרי ה' אלקיכם תלכו וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה והלא כבר נאמר כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא אלא להלך אחר מדותיו של הקב"ה מה הוא מלבש ערומים דכתיב ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם אף אתה הלבש ערומים הקב"ה ביקר חולים דכתיב וירא אליו ה' באלוני ממרא אף אתה בקר חולים הקב"ה ניחם אבלים דכתיב ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו אף אתה נחם אבלים הקדוש ברוך הוא קבר מתים דכתיב ויקבר אותו בגיא אף אתה קבור מתים, ע"כ. ועי' **בספרי** (כי תבא פיסוקא כב) דהכנסת ארחים לפינן מהלכת בדרכיו ויקרא פייט פסי (ח).

וכן הביא **הרמב"ן** (שער המיחוש) לענין מצות ביקור חולים הביאו **השו"ע** (יו"ד סי' שלח סעי' א) שמצוה לבקר חולים [ועי' **בש"ד** ח' ח"א מע' הביית אות קטו] שהביא מח' אם מצוה זו הא דוקא בחולים מחמת מגפה]. וכן הוא בפוסקים דלהלך. ועי' **ברמב"ם** בפ' המשניות (פאה פ"א מ"א ד"ה אוכל פירותיהן) שכל המצות שבין אדם לחבירו נכנסות במצות גמ"ח. ועי' **בש"ך** (יו"ד סי' רנו ס"ק א) לענין כפייה להכניס אורחים. ועי' בשמעתא עמיקתא גליון מ"ח לענין מצות הכנסת אורחים. ויש לדון האם מצוה זו מה"ת.

ב. מה"ת או מדרבנן

ועי' עוד **ביראים** (מצוה רט) **ובבה"ג** (אות לו) שמנו מצות נחם אבלים ולבקר חולים, צוה יוצרנו בפ' ראה על שניהן במקרא אחד, דכתיב אחרי ה' אלהיכם תלכו וגו' וכי אפשר לו לאדם לידבק אלא הדבק בדרכיו, ע"כ. **והתוס'** יו"ט (ברכת פ"ג מ"ב) הביא מדברי **התור"י** (ברכות יא: ב"ר"ף) דתנחומי אבלים מדאו' דבכלל גמ"ח הוי וגמ"ח מה"ת כדאמר (שם) והודעת להם את הדרך (שמו"ח, יז) זו גמ"ח והעוסק במצוה כו', ע"כ.

והיה מקום לומר שמצוה זו היא בכלל מצות ואהבת לרעך כמוך, דכתב הרמב"ם **בספר המצות** (מ"ע רו) על פס' דואהבת לרעך כמוך, היא שצונו לאהוב קצתנו את קצתנו כמו שנהאב עצמנו ושתהיה חמלתי ואהבתי לאחי כחמלתי ואהבתי לעצמי בממונו ובגופו וכל מה שיהיה ברשותו או ירצה אותו וכל מה שארצה לעצמי ארצה לו כמוהו וכל מה שאשנא לעצמי או למי שידבק בי אשנא לו כמוהו. והוא אמרו יתעלה (שם) ואהבת לרעך כמוך, ע"כ. ובדרך זה כת' בהמלכות דעות (פ"ו ה"א).

אלא דעי' **בחינוך** (מצוה רמג) דמצות ואהבת לרעך כמוך אינו אלא צווי למנוע נזק מחברו ולא לעשיית חסד עברו. וכן הוא **במהרש"א** (שבת לא. ח"א ד"ה דעלך). וכן דקדק **הפמ"ג** (או"ח סי' עב א"א ס"ק ז) שמהמהרש"א יוצא שמצות גמ"ח אינה בכלל מצוה זו.

ובאמת מצוה **ברמב"ם** בהל' אבל (פ"י"ד ה"א) שכתב **מצות עשה של דבריהם** לבקר חולים, ולנחם אבלים, ולהוציא המת, ולהכניס הכלה, וללוות האורחים, ולהתעסק בכל צרכי הקבורה, לשאת על הכתף, ולילך לפניו ולספוד ולחפור ולקבור, וכן לשמח הכלה והחתן, ולסעודם בכל צרכיהם, ואלו הן גמ"ח שבגופו שאין להם שיעור, אף על פי שכל מצות אלו מדבריהם **הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך**, כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים, עשה אתה אותן לאחייך בתורה ובמצות, ע"כ.

ועי' **במגילת אסתר** (שרש הראשון ד"ה ג"ל) שכת' דיש לתמוה על הרמב"ם, דמאחר שהוא מודה כי הם בכלל ואהבת לרעך כמוך למה אמר שהם מדבריהם והלא הם החכמים יפרשו לנו אחת ממצות הכתובות בתורה על זה לא נאמר כי הם גם כן דרבנן, עיי"ש.

ובמרגניתא טבא (שרש א) כתב ליישב דה"פ דמדון תורה אין למנות אלא מ"ע דואהבת לרעך, אבל מונה לאלו מצוה מיוחדת מדבריהם מפני שאסמכוהו לאלו אקרא דוהודעת להם את הדרך, וכמו שעשה הרמב"ם לקבורת מתים שמנה מצוה מיוחדת אף על פי שקבורת מתים כלולה בואהבת לרעך, משום דצותה עלינו התורה קבורת מתים בפרט כי קבור תקברנו, ע"כ. מבואר שכל הני"ל הם בכלל ואהבת לרעך כמוך ורבנן קבעו אותם מצוה דרבנן פרטית. וכן מבואר **בקריית ספר** (למב"ט אבל פ"י"ד) כתב דמצות גמ"ח דרך כלל הוא דאו' בכלל ואהבת לרעך כמוך ונלמד מדכתיב והלכת בדרכיו וגו', ע"כ.

ועי' **בזו"ע אמת** (ח"ג סי' סט ד"ה הן אמת – על סימן תרי"ט ב"ש"ט) שכת' שמהרמב"ם ריש הלכות אבל נראה דס"ל דשמחת חתן וכלה היא מצוה מדבריהם, אבל נגד זה סנינן וז"ל אע"פ שכל מצות אלו מדבריהם הרי הם בכלל ואהבת לרעך כמוך, וגם בספר המצות (מצוה ח) כתב וז"ל: שנינו טעונו להדמות לו יתעלה כפי היכולת שנה' והלכת בדרכיו ובה פני בסוטה י"ד מה הקב"ה תנון וכי הרי דס"ל דדברים אלו הם מצוה מה"ת, עיי"ש.

אולם **השד"ח** (מע' חתן וכלה אות יג ד"ה וכל האמור) דחה דברי הזרע אמת ששמחת חתן וכלה אינו אלא מדרבנן כמבואר ברמב"ם בהלכות אבל, ולכל היותר אינה אלא מצוה מדברי קבלה, ע"כ. ועי' מש"כ להלן בשם הערו"ל. ועי' **בגליוני הש"ס** (כתובות ח).

והערת צבי (סי' עב אות ח) נקט שהוא דאו'. **והפמ"ג** (סי' עב א"א ס"ק ז) העיר עליו מהרמב"ם. ובספר **פלא יועץ** (ערך חסד וערך אהבת רעים) כתב שהוא מה"ת. וכן הביא **השד"ח** (ח"א מע' הביית אות קטו) בשם **חקקי לב** (סי' יז) בשם **הרבנינו יונה והריטב"א**. וכן הביא **התוס'** יו"ט הני"ל **והביאור הלכה** דלהלן בשם הרבנו יונה. אולם **השד"ח** (שם) יצא לדחות שאין כוונת הר"י שהוא מה"ת. ועי' **בגרי"ף לרס"ג** (עשה יט ע"מ קמד) מש"כ בביאור דברי הרמב"ם.

ובאהבת חסד בפתיחה (אות ב) נקט שהוא מה"ת. ועי' איש כלי ומרחיק עצמו ממתת החסד עובר על מה שכתוב בתורה "והודעת להם את הדרך ילכו בה". אולם גם שם בפתיחה כללה במצות אהבת לרעך כמוך, ובחלק ג' (פ"ב) הביא מוה"לכת בדרכיו אולם בפתיחה לאהבת חסד. ועי' בסמוך.

ג. פטור של עוסק במצוה

והנה **הרמ"א** (או"ח סי' עב סעי' ד) כתב שאין להתחיל מצות תנחומים א"כ יש שהות ביום לקרות אח"כ קר"ש. וכתב **המ"א** (שם ס"ק ז) שאם התחילו שוב לא מפסיקים. ומבואר דס"ל שאם התחיל במצות תנחומי אבלים לא יפסיק לקרוא קר"ש אף אם יעבור הזמן. ותמה עליו **הפמ"ג** (שם) דמנלן ליה שמצוה דרבנן אחר שהתחיל לעסוק בה דוחה מצוה מה"ת. ועיי"ש שכתב שאפשר שלפי הרמב"ם הני"ל אפשר שהוי מה"ת (כי כתב שהיא בכלל ואהבת לרעך כמוך) ומ"מ מצד שם שחית רק מדרבנן.

ובבה"ל (שם) כתב דלהרמב"ם תנחומי אבלים הוא רק מדרבנן ולכן אין דוחה ק"ש. ולכאורה דבריו סותרים למש"כ באהבת חסד. ואפשר שלענין דחיית מצוה התורה לא ברירה ליה להקל. [ויש לעיין עוד דהרי **המ"א** (סי' לח ס"ק ז) כתב שחתן ושושביניו פטורים מטפלה גם בה"ז לדעת רש"י שפירש טעם הפטור שלהם משום העוסק במצוה פטור מן המצוה. וכת' שם שהמקיים כרש"י לא הפסיד. ומבואר דבמצות שמחת חתן וכלה אמרינן פטור דעוסק במצוה, ובאמת **המ"ב** (שם ס"ק ט) מצדד להחמיר כהר"מ דס"ל שאין לסמוך על סברת רש"י. שו"ר **בגרי"ף** (סוכה כה. ד"ה הכא ט"ה) שכת' על הא דאמרינן דשושבינים פטורין מן המצות מטעם עוסק במצוה אין ראוי דעוסק במצוה דרבנן ג"כ פטור מדין עוסק במצוה פטור מן המצוה, דמה מצוה דאו' איכא לשמח חתן וכלה ד"ל כיון דכל ישראל ערבים זה לזה א"כ מי שמביא חבירו לידי קיום מצוה דאו' מקרי ג"כ עוסק במצוה דאו', ע"כ].

[המשך בעמוד הבא]

האם מותר לתת צדקה יותר מחומש מממונו (א)

תנן (פאה פ"א מ"א) אלו דברים שאין להם שיעור הפאה והביכורים והראיון וגמילות חסדים.

ו**כתב הרמב"ם** בפ"י המשניות דמה שאמר כאן דגמילות חסדים אין לה שיעור היינו שיעזור בגופו, אבל בממונו יש לו שיעור והוא חמישית ממנו, ולא יתחייב יותר מחמישית ממנו לבד אם עשה כן ממידת חסידות, ואמרו (עי' ירושלמי פאה פ"א ה"א ובכתובות ג) נמנו באושא להיות אדם מפרש חומש מנכסיו למצוה, וביאור זאת ההלכה הוא שכשהאדם יראה שבוים שהוא חייב לפדותם כשאר ציוה הקב"ה, או רעבים או ערומים שהוא חייב להשביעם ולכסותם כמו שאמר (דברים ט"ו ח) די מחסורו אשר יחסר לו, ופירושו למלאות חסרונו כשיהיה מה שיחסר להם או מה שיצטרכו לפדיונם פחות מחמישית ממנו או חמישית, אבל אם יצטרך לתת להם יותר מן החומש יתן חמישית בלבד ויסתלק מלתת עוד ולא יהיה עליו עון בהמנעו להשלים כל מה שהם צריכים יותר מן החומש, אבל אם לא נזדמן לו דבר מאשר זכרנו יוציא החומש מן הרווח ולא מן הקרן ויתנהו בצרכי מצוות. עכ"ד.

ומבואר בדבריו דבכה"ג דאיכא שבוים או עניים הנצרכים לממון, איכא **חיובא** לתת להם עד חומש מממונו, וביותר מחומש חיובא ליכא אבל **מידת חסידות** איכא.

איברא דאמרינן **בגמ'** בכתובות (ג) א"ר אילעא באושא התקינו המבזבז על יבזבו יותר מחומש, תניא נמי הכי המבזבז על יבזבו יותר מחומש שמא יצטרך לבריות ומעשה באחד שבקש לבזבו יותר מחומש ולא הניח לו חבירו ומנו רבי ישבב, ואמרי לה רבי ישבב ולא הניחו חבירו ומנו ר' עקיבא. ומשמע דעד חומש **רשאי** האדם להפריש טפי **איסורא** נמי איכא.

וכיוצ"ב כתב **הרמב"ם** גופא בחיבורו (פ"ו מהל' מתנות עניים ה"ה) וז"ל: בא עני ושאל די מחסורו ואין יד הנותן משגת נותן לו כפי השג ידו, וכמה **עד חומש נכסיו מצוה מן המובחר**, ואחד מעשרה בנכסיו בינוני, פחות מכאן עין רעה.

ובהל' ערכים וחרמים (פ"ח ה"ג) כתב וז"ל: לעולם לא יקדיש אדם ולא יחרים כל נכסיו והעושה זה עבר אל דעת הכתוב וכי' ואין זו חסידות אלא שטות שהרי זה מאבד כל ממנו ויצטרך לבריות וכי' אלא כל המפזר ממנו במצוות **אל יפזר יותר מחומש**. עכ"ל.

ו**כתב הברכ"י** (יו"ד סי' רמ"ט ס"ק א) דמה שכתב הרמב"ם בחיבורו הפך מ"ש בפירושו לא קשיא, דזה רגיל דהדר מר משמעתיא מפירושו לחיבורו כידוע, אך אכתי תקשי מעיקרא מאי קסבר בפירושא דההיא גמ' דכתובות דאל יבזבו יותר מחומש דמשמע דאסור לתת יותר מחומש אך להחסיר ולפחות אין בו עון, והוא ז"ל קבעו חובה וכתב דכאשר יתן החומש אין בו עון דמשמע דאם החסיר מחומש יש בו עון.

ו**כתב ליישב דברי הרמב"ם** דסבר דיש חילוק בין אם רוצה לחלק נכסיו לעניים מאליו ומעצמו, ובין אם האלהים אינה לידו פדיון שבוים או יראה ערומים או רעבים, דס"ל דהכי תקון דאם לא נזדמן לו אחת מאלו אין לו חיוב לבזבו חומש וכי תאוה נפשו לבזבו אל יבזבו יותר מחומש, אולם אי איכא שבוים או ערומים ורעבים חיובא רמיא לתת חומש, והיינו דאמרו בירושלמי (פ"א דפאה ה"א) באושא נמנו שיהא אדם מפרש, ומפרשה הרב בנזדמן לידו חדא מהני מילי ודכוותיהו, וכמ"ש בהדיא בפירושו. ולזה מטין דברי הרמב"ם בחיבורו, דבסוף ערכין שכתב לעולם

ועיי **בשערי אמונה** (לגרו"ק פאה פ"א מ"א ד"ה דהוי) שכתב דכיון שמצוה זו בכלל ואהבת לרעך אלא שחכמים עשוה מצוה פרטית יתכן שמצד מצות גמ"ח אינו חייב אם השני עשיר ויש בידו לשכור מי שיתעסק לו אבל כשחכמים קבעו זה למצוה מיוחדת חייב גם בכה"ג או באופן שיש לו לעשות צרכי ביתו יתכן שאין חייב בגמ"ח ולבטל מצרכי עצמו (וכמוכן שיש לזה שיעורים כמה), אבל כשיש מצוה מיוחדת חייב כמו שחייב לבטל מצרכי עצמו ולהדליק נ"ח, ובבה"ל סוף סי' ע"ב כתב דלהרמב"ם תנאמי אבלים הוא רק מדרבנן ולכן אין דוחה ק"ש וצ"ע דהא הרמב"ם מסיים דהוא בכלל ואהבת לרעך כמוך, ובספ"ק דסוטה אמרו שהוא בכלל אחרי ה' אלקיכם תלכו ומש"כ הרמב"ם שהוא מד"ס היינו שחכמים עשאוה מצוה מיוחדת וכנ"ל אבל ודאי שהוא בכלל גמ"ח דא"ו וכמש"כ שם בשם רבנו יונה, ע"כ. ויש לדחות דכיון שאינו אלא מצוה מהי"ת כללית בעלמא ס"ל להמ"ב אינו בכלל עוסק במצוה. ומי"מ דעת הגרש"א זצ"ל (הליכות שלמה פ"ה הגה כה) שמ"מ מי שיש לו אורח שעלול להכלם מכך שישאירו לבדו, יתעסק באורח אפי' אם יפסיד ע"י כך תפלה בצבור, דבכה"ג הכנסת אורחים חשובה מתפלה בצבור.

ד. שיעור המצוה

תנן **בפאה** (פ"א מ"א) אלו דברים שאין להם שיעור הפאה והבכורים והראיון וגמ"ח ות"ת אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעד. לם הבא כיבוד אב ואם וגמ"ח והבאת שלום בין אדם לחבירו ות"ת כנגד כולם, ע"כ. ועיי' **בתוס'** (חגיגה ו. ד"ה גמ"ח) שהביאו מהירושלמי שאמרו על דפאה דגמ"ח אין לו שיעור, הדא תימא בגופו אבל בממונו יש לו שיעור וביקור חולים דאין לו שיעור כדאיתא בנדרים (טו.) הוי בכלל גמ"ח, ע"כ. וכן הביא **הרמב"ם** (שם) (פתי"מ סו.).

ועיי' **בר"ש** (שם) שהקשה אמאי לא קתני כבוד אב ואם, ותי"ץ דאי בגופו בכלל גמ"ח הוא ואי בממונו למאן דאמר משל אב היינו בגופו, אבל למאן דאמר משל בן קשה **ושמא למטה יש לו שיעור אפי' מדא'ו**, ועיי' **שלי"ף** יתכן לומר שאין כוונת הירושלמי דא"י לאוקמי תמניתין בגמ"ח דממונו, לפי שיש לו שיעור דרבנן, שהרי גם הנוכרים שם יש מהם שיש להם שיעור מדרבנן, ומה שאמרו במשנה שאין להם שיעור היינו מדא'ו, ע"כ. וכן הביא **בפירוש הרא"ש** (שם) ועיי' **ש"ת** דס"ל משנתנו מיירי באלו מצות שאין להם שיעור למטה.

אבל עיי' **בטורי אבן** (חגיגה ו. ד"ה ו. גמילות חסידים) שכתב דת"ת עיקר מצוותו וחובו אין לו שיעור אלא מחויב ללמוד יום ולילה כפי כוחו וכן גמ"ח דמוקי לה בירו' בגמ"ח דבגופו נראה דדמי לת"ת דאין לו שיעור לעיקר שיעור מצוותו כת"ת, ואע"ג דאמר בנדרים (ה.) כו"י דאי בעי פטר נפשיה בק"ש שחרית וערבית אלמא יש שיעור לת"ת, הא פי' שם הרי"ן דמ"מ מצוה מהי"ת איכא משום ושנתנו עיי"ש, ע"כ. מבואר שעיקר המצוה יוצאים יד"ח בעשיית אפילו קצת גמ"ח, אבל מ"מ כן שבידו לעשות עוד חייב לעשות כן. ושוי"מ שכ"כ נמי בעל המעשה חושב **בהו עשיר** (פאה שם). ומבואר דס"ל דאין להם שיעור הכתוב בת"ת וגמ"ח אינו דומה לשאר שהוא להקל, אלא הכא הוא להחמיר.

ובשערי אמונה (לגרו"ק פ"א מ"א אות א ד"ה וילע"ו לפי הרי"ש וד"ה דהוי) האריך בראיות אם המשנה בפאה מיירי בשיעור למטה וכתב דגמ"ח אין לו שיעור ואם עשה קצת שוב אינו חייב, אבל אם נודמן מצוה גמ"ח ואין אחרים שיכולין לעשות חייב, ע"כ. [ועיי' **בר"ש** (שם) שהקשה דאמאי לא חשיב בקור חולים בהדי הנך דברים ששנו חכמים במשנה אלו דברים שאין להם שיעור. ותי"ץ דהוי בכלל גמילות חסידים דתני שם, דמיירי בגמ"ח בגופו, אבל בממונו יש לו שיעור כנ"ל. וכת' **השלמי נדרים** (שם ד"ה ועיי' ברי"ש) שנר' מהר"ש דגם מאי דקתני בקור חולים אין לו שיעור הוא רק בגופו אבל לא לענין ממון, דהיינו אם ילך מאה פעמים ביום יתבטל ממלאכתו ויהי לו הפסד ממון אינו מחויב].

ה. יציאת הכנסת אורחים

אבות שבת (קפ"ה) גדולה מצות הכנסת אורחים יותר מהשכמת בית המדרש ומהקבלת פני שכניה. וכן הביא **אהבת חסד** (פתיחה ובח"ג ריש פ"א). ויש לדון מה נכלל בכלל אורחים, האם כל אחד שמוזמן לביתו או דלמא מי שאין לו בית באותו העיר או עני וכדו'.

ו. מי בכלל אורח

ולכאורה יש לפשוט ספק זה על פי דברי **התרומת הדשן** (סי' עג) שכתב שבשבתים שמקילין בהם בשבת במקום מצוה, "הכנסת אורחים" ככלל, כדאמרין בפרק מפנין, גדול הכנסת אורחים ממצות בית המדרש והתם נמי אשבות שבת קאי. אמנם אם זימן אורחים לסעוד בעודו בביתו אבל לא נתארחו אצלו, כה"ג אין לנו ראייה להקל דהתם אורחים שבאו מן השדה לביתו קאי, ע"כ. מבואר שהמארח אצלו אורח מקיים מצות הכנסת אורחים, ואם אינו מתארח אצלו אלא רק הזמין לסעוד סעודה בביתו, הדבר ספק.

מיהו **בב"י** (או"ח סס"ג שלג) הביא ספקו של התרו"ד וכתב דלאו במזמן את חבירו שישעוד אצלו מיירי דהיא פשיטא דסעודת הרשות היא ואין בה מצוה כלל, אלא באורחים שנתארחו אצל אחד וזימן אותם אחר לסעוד סעודה בביתו הוא דמספקא ליה, ע"כ. [ועיי' **במ"א** (סי' שלג ס"ק ה) שכתב דסעודה דיש בה אורחים אף דנחשבת לסעודת הרשות, מ"מ בעל הבית המארחם מקיים מצוה, ע"כ].

ועיי' **ברמ"א** (שם ס"ג א) שפסק דאוצר של תבואה או של כדי יין, אף על פי שמותר להסתפק ממנו אסור להתחיל בו לפנותו אלא לדבר מצוה כגון הכנסת אורחים, ולא מקרי אורחים אלא שנתארחו אצלו בביתו. ופירשו **הפמ"ג** (מ"ז ס"ק ב), **הגר"ז** (אות ה) ו**הכה"ח** (אות יא) אליבא דהרמ"א דהיינו שבא מעיר אחרת, וכת' עוד **הרמ"א** שכן אם זימן אורחים שנתארחו אצלו אחרים, ע"כ. [ועיי' **בט"ז** (שם ס"ק ה) שכתב שהמוזמן חבירו לבוא אצלו לכבוד אורח הבא אצלו הוא נמי בכלל אורח לענין הא דמפנין עבורו בשבת. וכ"כ **המ"ב** (שם ס"ק טו).]

מבואר שאורח פירושו שבא מחוץ לעיר ומתארח אצלו ואפילו אם מתארח אצל אחר ומזמינו לביתו. ולכאורה גם המזמין את חבירו הבא ממרחקים באותה העיר להתארח בשבת הוא גם בכלל אורח שהרי עתה הוא כמו כל אחד שבא מחוץ לעיר שאין לו מקום ללון. ועיי' **במ"ב** (שם ס"ק ה) שכתב דהיינו טעמא דלצורך אורחים נחשב עושה מצוה כי אמרו הז"ח "גדולה הכנסת אורחים" יותר מקבלת פני שכניה.

וכן יש להוכיח שזו היא הגדרה של מצות הכנסת אורחים, מהא דמצינו בכמה מקומות בעניני איסור והיתר [עיי' **בדרכ"מ** (וי"ד סי' ס"ג ס"ק ב) **ברמ"א** (שם סי' ה) **בש"ך** (וי"ד או"ח סי' רמב) ועוד], דמקילין לסמוך על שיטה יחידאה 'בשעת הדחק' דהיינו משום "הפסד מרובה" 'ערב שבת' 'צרכי שבת' או 'לכבוד אורחים'.

ו**כתב בעל התוס'** **יום טוב** (תורת אשם כלל טו אות ג ד"ה א) ללא, מובא בפתי"ש וי"ד סי' ס"ג ס"ק יג) דמשום צרכי שבת מקילין כי הוי מצוה מדברי קבלה לענוה, וכן הכנסת אורחים שגם היא מצוה. וגדר אורח הוא כמבואר בתרו"ד הנ"ל, ומי"מ דזוקא עשירים ומכובדים שנתאכסנו אצלו אבל עניים בכלל צדקה. וזוקא עשירים שראויים לכבדם ולא המבזים במעשיהם, וכן כל בעלי מעשים טובים וכל שכן כשהם ג"כ בעלי תורה, ע"כ. מוכח נמי מכאן דמצות הכנסת אורחים תלויה בתנאים הכתובים בדברי התרו"ד הנ"ל, ואף **הסולת למנחה** (כלל טו מובא בפתי"ש שם) החולק עליו לא פליג אלא משום שבשעת הדחק מקילין לצורך אורחים משום בושח ולא מטעם מצות הכנסת אורחים. וכדרינו נקטו **ה"א אפרים** (וי"ד סי' ס"ח על סי' א) ו**האמרי ברוך** (וי"ד סי' רמב). ועיי' **במשנה הלכות** (חט"ז סי' קלב).

ז. עניני הגר בעירו

והנה גם עניים בכלל מצות הכנסת אורחים אפילו כשאינם באים מחוץ לעיר, כמו שכתב **רש"י** (ברכות מג. ד"ה שאני אורחין) דאורחים נקראו עניים שעשירים מזמינים לסעודתם. וכן מצאתי **במור קציעה** (סי' שלג) שכתב מדיליה דעני לעולם מצוה היא. ואע"פ שבעל תוס' יו"ט הנ"ל כתב שעני אינו בכלל אורח אלא בכלל צדקה, אפשר דכוונתו דאינו בכלל "לכבוד" אורחים הנחשב בעת הדחוק כי אין חובה "לכבדם" בתענוגי בשר כמו שאר אורחים, עיי"ש. ועיי' עוד **בכה"ח** (או"ח שם אות יד).

מסקנא דדינא-

העולה לדינא, א' מצוה להכניס אורחים, ויש בזה משום מצות ואהבת לרעך כמוך. ב' המארח אצלו אורח (שבא מעיר אחרת וכדו') לסעודה וללינה מקיים מצות הכנסת אורחים. אולם אם מזמין אותו רק לסעוד אצלו אינו מקיים מצוה זו. ג' המזמין עני מקיים מצות הכנסת אורחים אם גם מזמינו רק לסעוד אצלו.

לא יקדיש אדם ולא יחרים כל נכסיו וכו' אלא כל המפזר ממונו במצוות אל יפזר יותר מחומש מיירי כשהוא מעצמו בא לחלק, אמנם בפ"ז דה' מתנות עניים כתב בא העני ושאל די מחסורו ואין יד הנותן משגת נותנין לו כפי השגת ידו וכמה עד חמישית נכסיו מצוה מן המובחר וכו', ושם לא כתב דלא יתן יותר מחומש, ומשמע דבאופן זה דבא העני ונודמן אחת מהנך או אם ירצה להוסיף ממידת חסידות רשאי להוסיף. **אך אכת' יש קצת הפרש בין מ"ש בפירושו למ"ש בחיבורו, דבהזדמן אחת מאלה לפי פירושו חייב לתת חומש ולפי חיבורו אינו חייב רק מצוה מן המובחר לתת חומש.**

והנה **בשו"ע** (וי"ד סי' רמ"ט ס"א) כתב וז"ל: שיעור נתינתה אם ידו משגת יתן כפי צורך העניים, ואם אין דיו משגת כ"כ יתן **עד חומש נכסיו מצוה מן המובחר**, ואחד מעשרה מנה בנזונה, פחות מכאן עין רעה, וחומש זה שאמרו ידה ראשונה מהקרן מכאן ואילך כחמש שהרויח בכל שנה.

וכתב שם **הרמ"א** - **ואל יבזבז אדם יותר מחומש** שלא יצטרך לבריות, ודוקא כל ימי חייו אבל בשעת מותו יכול אדם ליתן לצדקה כל מה שירצה.

והנה לפי מה שנתבאר בברכ"י לכאוי"ל דהמחבר בדוקא לא הזכיר האי דינא דהמבזבז על יבזבו יותר מחומש, משום דס"ל דההיא דינא לא קאי אלא בכה"ג דלא קיימי עניים לפניו אבל בכה"ג דקיימי עניים לפניו שרי לתת אפי' יותר מחומש וכמ"ש הברכ"י בדעת הרמב"ם. אולם מדברי הרמ"א שכתב ההיא דינא מבואר דס"ל דבכל גווני אסור לבזבז יותר מחומש ואפי' קיימי עניים לפניו (ומה שלא כתב הרמ"א לההיא דינא בלשון וי"א הוא משום דאינו מפי להדיא בדברי השו"ע דלא כדבריו וכמ"ש הפוסקים בכמה מקומות).

[נכתב ע"י הרב ש. פ. שליט"א]

פניני מוסר

עניני בטחון בה' (ט)

במהות הבטחון

הבטחון הוא לזכור שהכל מאיתו ית' ושאינו כאן מקרה - "... אבל ענין הבטחון הוא האמון שאין מקרה בעולם, וכל הנעשה תחת השמש הכל בהכרזה מאתו יתברך...

וכאשר האדם נפגש במקרה אשר לפי הנהג בעולם צפויה לו סכנה, מדרכי הטבע לפחד מטבעת העולם, וקשת רוחו ירפהו מלזכור שאין המקרה אדוניה לנו ושאינו מעצור לה' מלהושיעו, ולהכן מסבבים שיחליפו את כל המסובבים,

וההבלגה בשעה הקשה הלזו ולהשירות בקרבנו את האמת הידועה כי אין כאן לפניו שום פגע רע מיד מקרה רק הכל מאיתו יתב' בין לטוב בין למוטב, ואשר שורש אמונתו מפגיגה בחדתו, ונותנת לו אומץ להאמין באפשרות ההצלה ושאינו לפניו טניה לרעה יותר מנטייה לטובה - עניין זה יקראוהו מידת הבטחון.

וממידת הבטחון להעמיד עצמו על נקודת האמונה אף בהעלותו על מחשבתו צד היסורים ושיחיה לבו ער כי לא המקרה פגענו שאין מקרה בעולם כלל, רק הכל מאתו יתברך". (חזו"א אמונה ובטחון פ"ב, א).

- כה"ג אשכחן לענין בטחון, שלהיות בטוח שהשי"ת יתן לו כך וכך היא מדרגה גדולה מאד ולא כל המאמין בוטח, כמ"ש הרמב"ן ז"ל בספר האמונה והבטחון, אבל זהו חיוב כללי שיאמין שהכל בידו שמים ויהא ברור אצלו שרוב ההשתדלות לא יועיל מאומה להשיג יותר ממה שנגזר לו בראש השנה". (ברכת פירי, שופטים)

האמונה בחינת 'הלכה' והבטחון בחינת 'מעשה' - "להאמור האמונה והבטחון אחת היא, רק האמונה היא המבט הכללי של בעליה, והבטחון המבט של המאמין על עצמו, האמונה בבחינת הלכה והבטחון בבחינת מעשה". (חזו"א אמונה ובטחון פ"ב, ב) א.ה. בעיקר דברי החזו"א בהגדרת ענין הבטחון, האריכו מאד בספרים ליישב דבריו וכוונתו, ולעת עתה יש לציין מ"מ, ועוד חזון למועד.

יעניי ישראל" להגרי"א וינטרוב ח"א עמ' קסו. "אגרת על הבטחון", נפש שמשון שערי האמונה עמ' רעב, פרקי מחשבה (הרב טאובר) אמונה ובטחון. ועיי' דרך שיחה ח"א עמ' ח.

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

העלון נתרם בעילום שם
להצלחת התורם ומשפחתו
בכל העניינים

לע"נ
מרת פאניה בת עלי ע"ה
ומרת מרים בת ליב ע"ה